

Irán és a pokol tornácai

Negyvenöt évvel az iráni „iszlám forradalom” után ismét fortyog a pokol üstje. A maga kifőzte forró lében folyvást perzselődik a szélsőséges perzsa teokrata rezsim – kívül és belül egyaránt. A térségbeli fő ellenségével, Izraellel vívott igencsak jelképes ütésváltás aligha marad következmények nélkül. A maholnap 90 milliós hazai lakosság föl-fölhabzó elégedetlensége sem sok jóval kecsgetti a vallási vezetést. Erre Teherán (vagy Kom, a síita fellegvár) rendre megpróbál kőkeményen reagálni.

Áprilisban egy „forradalmi bíróság” halálra ítélte az ismert iráni rappert, Tumadzs Szalehit, mert másfél évvel korábban a nyilvánosság előtt támogatni merészelt a tiltakozókat, akik azért lázadoztak, mert az erkölcsrendészet agyonvert egy fiatal kurd nőt, Mahsza Aminit – a nem megfelelő fejkendőviselete miatt. A sztárelőadó védői kötelességszerűen fellebbeznek, de nem lehet sok kétségünk a „végítélet” felelől. A perzsa ajatollahok bírói (had) gyakorlatát híven tükrözi, hogy csak tavaly 853 vétkes végezte bitófán.

Elég egy pillantást vetni egy iráni buszmegeállóra, hogy érzékeljük a nemek megítélésében jelentkező radikális különbséget. Elöl szállhatnak föl a lézengő hímneműek, míg a járgány zsúfolt hátsó felében torlódnak egymásra a szigorúan fekete fejkendőt viselő hölgyek. Köztük hermetikusan vonal.

Mindez olyannyira igaz, hogy amikor még teheráni irodájában tévé-

interjút kértünk a 2003-ban Nobel-békedíjjal elismert Sirin Ebáditól, megérkezésünkkel kibontott hajjal, laza öltözékben várt bennünket. De mire készen álltunk a felvételre, a hírneves emberi jogi amazon is jobbnak látta, ha gondosan eltakarja a frizuráját.

A korábban bíróként tevékenykedő hölgy egyetemi oktatóként is aktív volt, emberi jogi képzésére évről évre egyre több diák volt kíváncsi. Az 1999-es elnökválasztási kampányban aktív szerepének köszönhetően a 270 parlamenti képviselőből – láss csodát – már 14 lehetett nő! De miután folytatódott ellene és családja ellen a lejárató, zaklató kampányok, Ebádi jó másfél évtizede a szabadságharc helyett a szabadságot választotta. Azóta is emigrációban él.

Az áprilisban Izraellel lezajlott szimbolikus adok-kapokra reagálva Ebádi a Szabad Európa Rádió perzsa nyelvű Farda adásában sietett kijelenteni, hogy a teheráni vezetés által lezártnak ítélt (?), de gyaníthatóan éleződő szembenállást a rezsim igyekszik majd arra használni, hogy igazolja kitartó küzdelmét – az iráni nép ellen. Akár kitör egy nyílt háború (Izraellel), akár nem, 1978 óta odahaza mindig is folyt a háború – a nép ellen, a nők ellen, tombol a gazdasági háborúság, és marad az éles szembenállás Izraellel és az (arrafelé csak Nagy Sátánnak titulált) Egyesült Államokkal – summázott a méltán híres perzsa jogvédő.

A zsidó államot 1948-as megszületése óta „illegális megszálló hatalomként” a tengerbe viaszorítandónak jelölő muszlim fanatikusok Iránban a magukat „iszlám forradalmároknak” tekintő vallási fanatikusok aligha fogják letenni fegyvereiket. Magam is tanúja voltam, amikor támadás érte Iszfahán nagymecsetében egy Kalasnyikovra támaszkodó prédikátor „Halál Izraelre” és Halál az Egyesült Államokra” igékkel tüzelte híveinek tömegeit. Szikrázott a szentély levegője...

Izraeli villámháborúsi – eddig

Ne feledjük, hogy Irán a maga legalább 580 ezresre becsült aktív hadseregére és legalább 200 ezres jól kiképzett tartalékosára támaszkodva jelentős erőt képvisel. Ha ez sem volna elég a regionális feszültség fölizzításához, mindehhez hozzájön az „atomkor”. Való igaz, hogy Izrael – bár hivatalosan még sohasem vallotta be –, feltehetően nukleáris hatalom. Regionális fő ellensége, Irán pedig régóta lejt a „haláltáncát” az atomfegyver előállításának kritikus mezsgyéjén.

Tény, hogy a még Donald Trump „fémjelezte” washingtoni adminisztráció 2015-ben egyoldalúan fölmondta a hosszú évek alkufolyamatában tető alá ácsolt iráni nukleáris egyezséget. Azóta is hiábavaló erőlködésnek tűnik, hogy az ENSZ többi vétőjogú nagyhatalma és Németország visszaállítsa a Teherán urándúsítását korlátozó, cserében anyagi kedvezményeket (a befagyasztott iráni bankbetétek kioldását) nyújtó meg egyezést.

A Nemzetközi Atomenergia-ügynökség évek óta több-kevesebb sikerrel próbálja ellenőrizni a perzsa

állam urándúsító intézményeit. Ám miközben az ellenséges hírszerzések és a légi felderítések minden erőfeszítést megtesznek a fejlesztések ellenőrzésére, egybehangzó jelentések szerint Fordo és Natanz dúsítóüzemeit már 60 méterre a föld alá rejtették. Nem lehet véletlen a turbános főméltóságok magabiztos fenyegetőzése.

A minap az iráni atomhatóság korábbi vezetője, Ali Akbar Szálehi maga erősítette meg, hogy hazájának műszaki felkészültsége minden tekintetben adott ahhoz, hogy atomhatalommá váljon. Autós hasonlattal élt: „Egy járgánynak szüksége van a kellő karosszériára, motorra, kormányzóképesre. Megépítettük őket? Igen. Összeraktuk a motort? Persze. Minden egyes alkotórésszel készen állunk.” Az összes „kellék” készen áll. Összerakásuk csak elhatározás kérdése. És a vallási vezetés erre irányuló akarata felől sem lehet kétségünk. A kockázat tehát fölöttébb nagy.

Ráadásul a teheráni kormányzat – ezen belül pedig az Iszlám Forradalmi Gárda, amely a gazdasági-pénzügyi hatalmával „állam az államban” – jelentős hadállásokat épített ki az arab világban. Komoly pozíciókat szerzett az egykori háborús ellenség Irakban, épp ott, ahol a hírhedt Al-Kúdsz különleges iráni támadó brigádok parancsnokával, Kászem Szulejmánival 2020 nyarán – épp a bagdadi repülőtér mellett – végeztek egy amerikai drónraajtaütés során. De Teherán jelentős anyagi és katonai támogatást nyújt a libanoni síita Hizbollah szervezetének, finoman szólva sem hanyagolja el a gázai övezetben hiperaktív Hamászt, és istápolása nélkül például a jeme-

ni – szintúgy síta – húszik (vagy hűtik) sem kalózkodhatnak a déli tengereken.

Jeruzsálem és Teherán (no meg az őket támogató sajtó) korábban is egymásra mutogatott, amikor a másik fenyegetésére adandó választ ecsetelte. Márpedig a diákcsínyek óta tudjuk, hogy minden konfliktus egy visszaütéssel kezdődik. Irán és Izrael feszültségterhes kapcsolatrendszerében ez újra meg újra megismétlődik. A zsidó állam pontos bemérései alapján április elsején csapást mértek Irán damaszkuszi főkonzulátusára, ahol a váratlan akciónak – hogy-hogynem – több katonai parancsnok is áldozatául esett. „Amikor megtámadták a konzulátusunkat, az olyan volt, mintha a mi területünket támadták volna meg. A gonosz rezsimet meg kell büntetni, és meg is fogjuk büntetni” – mondta Ali Hamenei ajatollah, Irán vallási vezetője televíziós beszédében.

Az iszlám *vezír*kar tehát úgy ítélte meg, hogy erre vissza kell ütni. A meglehetősen lazára tervezett „el-lentámadást” – állítólag csaknem két héttel előre (!) jelezték az amerikai kormányzatnak is. Washingtonban mindezt utóbb megkérdőjelezték. Pedig akár árulkodó is lehetett (volna), hogy egy nappal az iráni válaszcsoport előtt Joe Biden amerikai elnök a támadást firtató kérdésre szükséztlenül csak annyit üzent Teheránnak: „Ne!”

De történt bárhogy is, április derekán – a támadó fegyverek számától eltekintve – a perzsa rohamot bizvást nevezhetjük inkább jelképes figyelmeztetésnek. A lassan érkező drónok java részét leszedték, és tán egy rakéta ért célba, az sem túl nagy

kárt okozva. A támadássorozat kivédésében az izraeliek mellett amerikai, brit, francia és jordániai gépek is részt vettek, sőt egyes információk szerint hírszerzési adatokkal még Szaúd-Arábia is segítette a csapás elhárítását.

De az iráni figyelmeztető akcióssorozat okán újfent bebizonyosodott, hogy Jeruzsálemben bizvást számíthatnak a washingtoni katonai támogatásra, még ha rendszeresen bírálják is Izrael háborús politikáját. Legföljebb a szintén megtámadott ukránok reklamálhattak, hogy a Nyugat bezzeg a zsidó államnak egységesen védelmére kelt, miközben ők régóta keveslik a léghárításhoz szükséges harceszközöket.

Aztán ahogy várható volt, még a pészah (a zsidó húsvét) beköszönte előtt jött a jelképes izraeli ellenakció.

A válasz nem sokat váratott magára. És ez sem volt pusztító erejű, inkább csak olyan „jobb lesz, ha vigyáztok” jellegű. Elvégre az iszfaháni vallási központ környékén katonai bázisok tanyáznak. Itt található számos nukleáris kutató- és fejlesztési központ több ezer (!) mérnökkel, sőt a Forradalmi Gárda támaszpontja is. Az első iráni jelentések szerint ezeket az erőközpontokat a támadások nem érintették, bár utóbb műholdfelvételekkel igazolták, hogy egy légvédelmi radarbázist alaposan szétziláltak. A közeli natanzi atomkutató központot teljes épségében mutogatta a teheráni tévé.

Az izraeli figyelmeztető akció másik célpontja a messzi északon fekvő Tebriz volt. Talán nem véletlenül. Hiszen itt búvik meg az iráni légierő föld alatti rakétabázisa. Kár nem keletkezett, de az üzenet adott volt.

Mindkét félnek

külön is megvan a maga baja

Nyugati megfigyelők szerint azzal, hogy kölcsönösen (és sokadszor) fölrúgták az amúgy is törekeny elvi tűzszünetet, egyben résnyire nyitották Pandóra szelencéjét. Így akár a megütközést keltett gázai ütközeteiből könnyen kibővülő válsághelyzet alakulhat ki.

Ami biztos, az izraeli Netanjahu-kormányának és szélsőjobboldali partnereinek jól jött a területe ellen közvetlenül Iránból indult első akció, hiszen az eddig őket a gázai megtorlásokért ért kritikákról legalább valamelyest elterelte a figyelmet. Az sem kétséges, hogy „Bibi” Netanjahu a hadiállapot fönntartásában érdekelt. Hiszen ha véget érne miniszterelnöki hatalma – és mentelmi joga –, bírósági eljárások, netán börtönévek várnának rá, neje és az ő korábbi „csínytevései” miatt.

Ha pedig igaz, hogy az izraeli válaszcsoport kis hatótávolságú drónokkal hajtották végre, az azt látszik igazolni, hogy a Moszad (vagy egyéb hírszerző leágazásai) mélyen beáshatták magukat a perzsa államba.

Tény, hogy a Teheránban (és Iszfahánban és Tebrizben) jelentéktelennek csúfolt izraeli visszavágást követően Iránban folytatódott a le tartóztatások. Az elmúlt évekhez hasonlóan emberi jogi aktivisták, újságírók és jogvédők kerültek rács mögé. Ahogy egyikük fogalmazott:

az Izraellel vívott legutóbbi csetepaték legkeservesebb áldozatai végül „a szabadság és demokrácia után áhítózó” lettek. De az igazi hadszínterek – a külföldre kényszerült Sirin Ebádi szerint – továbbra is az iráni városok utcái, ahol a rezsim szorongatása ellen tiltakozók csapnak össze a brutális állami elnyomással.

A rezsim pántjai repedezni látszanak. A vallási állam első embere, Hamenei 85 esztendő, és úgy hírlik, nincs ereje teljében. Utódlásért a kulisszák mögött ádáz tusa dül. A mögötte

álló köztársasági elnök, Ebrahim Raiszi pedig közvetlenül a támadások után a tévé nyilvánossága előtt figyelmeztette a lányokat-asszonyokat, hogy „a fejkendő tiszteletben tartása nemcsak vallási, hanem politikai, sőt törvényi kötelezettséget jelent”.

Két éve még hónapokig tartó tömegtüntetéseken tiltakoztak az erkölcsrendészet martalócai által a kihallgatáson elkövetett „haláleset” ellen tiltakozva. A fejkendőviselet – finomítva az iszlám öltözködési szabályok – betartatásának szigora legföljebb lappangva tartja az általános elégedetlenséget.

Ha ez sem volna elég, Iránt évek óta vaskos gazdasági nehézségek sújtják. Hiába dúskál olaj- és földgázvagyonban, a szankciók sújtotta Oroszország (amelyet Ukrajna elleni háborújában drónjaival támogat a rezsim) nyomott olajáraival nyomaszthatja a vallási állam eladásá-

it. A hétköznapi ellátási gondok nap nap után éreztetik hatásukat.

Így aztán nem meglepő, hogy a márciusi első, majd a májusi második parlamenti választásokon a most 290 fős medzsliszbe (a teheráni törvényhozásba) jó, ha 40 olyan képviselő jutott be, akikre a reformpárti vagy legalább centrista erők az áldásukat adták. Egyértelműen „nyugatias” reformer politikus nem lesz a parlamentben, mivel az ilyen jelölteket eleve kizárta a választásból az egyfajta alkotmánybírósként is működő Őrök Tanácsa. A haladásra buzdító erők így el sem indultak, né tán bojkottra buzdítottak.

Konzervatívok és még konzervatívabbak közül lehetett választani. A politika iránti egykedvűséget jellemzi, hogy az első fordulóban még hivatalosan is mindössze 41 százalékos volt a részvétel. Egyes körzetekben pedig a mérsékelt jelenlét dacára is 30 százaléknyi érvénytelen szavazatot mutattak ki.

A síita vallási rendszer egyelőre stabilan áll. Szövetségesei Iraktól Jemenig és Szíriától Izraelig mindenféle értelemben „feltüzelt” állapotban készülnek a következő rajtaütésekre. Iránon belül és kívül (a szélesebb térségben) a harc folytatódik.

páratlan oldal

www.es.hu

IRODALMI ÉS POLITIKAI HETILAP

**Kattintson
a www.es.hu-ra!
SMS-sel is
előfizethet!**

PUBLICISZTIKA,
FEUILLETON,
PRÓZA, INTERJÚ,
VERS, VISSZHANG,
KÖNYVKRITIKA,
MŰBÍRÁLAT,
GALÉRIA